

LATVIJAS REPUBLIKAS 12.SAEIMAS

Juridiskās komisijas deputātu darba grupas Valsts prezidenta pilnvaru iespējamai paplašināšanai un ievēlēšanas kārtības izvērtēšanai sēdes

PROTOKOLS Nr.3

2015. gada 6. oktobrī

Rīgā, Jēkaba ielā 11, Saeimas nama Sarkanajā zālē

Sēde sākas plkst. 15.00, beidzas plkst. 17.12.

Sēdi vada darba deputātu grupas vadītājs, profesors, Dr.iur. **Ringolds Balodis**

Piedalās:

darba grupas locekļi:

Imants Parādnieks;

Juris Viļums;

Jūlija Stepaņenko.

Latvijas Juristu biedrības prezidents **Aivars Borovkovs;**

Jurists, Dr.iur. **Valdis Cielava;**

Publisko tiesību institūta direktors **Arvīds Dravnieks;**

Latvijas Zinātņu akadēmijas viceprezidents, Juridiskās koledžas direktors, prof.,

Dr.habil. sc. pol., Dr. iur. **Tālavš Jundzis;**

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieka vietniece **Ilze Jurča;**

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes prodekāne, Valststiesību zinātņu katedras

vadītāja, asoc. prof., Dr.iur. **Annija Kārklīņa;**

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja **Veronika**

Krūmiņa;

Satversmes tiesas tiesnesis **Gunārs Kusiņš;**

Jurists, Dr.iur. **Gatis Litvins;**

Valsts kontrolieres padomnieks juridiskajos jautājumos **Edgars Pastars;**

Valsts prezidenta konstitucionālo tiesību padomnieks, Latvijas Universitātes

Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedras vadītājs, doc.,

Dr.iur. **Jānis Pleps;**

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes dekāne, asoc. prof., Dr.iur. **Anita Rodiņa;**

Latvijas Republikas Valsts prezidents (2007.-2011.) **Valdis Zatlers.**

Darba kārtība

1. Par Latvijas Republikas Satversmes III nodaļu:
 - 1.1. Par Satversmes 37.pantu G.Litvins;
 - 1.2. Par Satversmes 38.pantu V. Krūmiņa;
 - 1.3. Par amatu savienošanas ierobežojumiem likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”/ par Satversmes 38.pantu I. Jurča;
 - 1.4. Par Satversmes 39.pantu A.Kārklīņa;
 - 1.5. Par Satversmes 40.pantu A.Rodiņa.
2. Dažādi.

R. Balodis atklāj sēdi. Izklāsta darba kārtību. Norāda, ka ir pieaicināti tiesību eksperti – referenti, kuri ir attiecīgo Satversmes pantu komentētāji topošajos Satversmes III un IV nodaļas komentāros. Papildus uz sēdi ir uzaicināta I. Jurča, lai paustu Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (turpmāk – KNAB) kopējo nostāju jautājumos, kas saistīti ar amatu savienošanas ierobežojumiem amatpersonām, tajā skaitā Valsts prezidentam. Dod vārdu referentiem.

Klātesošie noklausās G. Litvina, V. Krūmiņas, I. Jurčas, A. Kārklīņas un A. Rodiņas sagatavotās prezentācijas (prezentācijas pieejamas: <http://goo.gl/UUL8Tg>).

R. Balodis aicina sākt diskusiju.

Satversmes 37. pants: *Par Valsts Prezidentu var ievēlēt pilntiesīgu Latvijas pilsoni, kurš sasniedzis četrdesmit gadu vecumu. Par Valsts Prezidentu nevar ievēlēt pilsoni ar dubulpilsonību.*

R. Balodis jautā G. Litvinam, vai viņa ieskatā Satversmes 37. pants būtu jāgroza? Pauž viedokli, ka diskutabls ir jautājums par nevainojamas reputācijas prasību Valsts prezidentam, kas ir noteikta Valsts prezidenta ievēlēšanas likumā, jo nav īsti skaidrs šīs prasības saturs. Praksē viss nonivelējas vien līdz jautājumam ”ir vai nav sodāmība”?

G. Litvins noraida vajadzību grozīt Satversmes 37. pantu. Attiecībā uz nevainojamas reputācijas prasību norāda, ka izstrādājot un pieņemot Valsts prezidenta ievēlēšanas likumu, deputāti diskutēja par to, vai nevainojama reputācija ir juridiska, ētiska vai politiska prasība. No diskusijām var secināt, ka tā vairāk ir politiska prasība, proti, katram deputātam, izvērtējot pieejamo informāciju par prezidenta kandidātu pašam ir jāizvērtē, vai kandidāts ir ar nevainojamu reputāciju, vai nav.

J. Viļums jautā klātesošajiem, vai Valsts prezidenta kandidātam nebūtu jānosaka obligāta prasība par augstāko izglītību?

V. Zatlers pauž viedokli, ka normatīvi noteikt prasību par augstāko izglītību ir lieki. Piekrīt referātā minētajam, ka aizliegums Valsts prezidentam būt par dubulpilsoni ir pamatots. Nedrīkst pastāvēt ne mazākās šaubas par prezidenta lojalitāti valstij. Ja šāds aizliegums nepastāvētu, teorētiski varētu veidoties situācija, ka valsts atrodas nopietnā konfliktā ar citu valsti, bet prezidents ir gan Latvijas, gan šīs otras valsts pilsonis. Tāpat atbalsta nostāju par 40 gadu cenzu, kā optimālu,

atsaucoties uz savu pieredzi dibinot Zatlera reformu partiju, norāda, ka jaunākie partijas deputāti, tieši savas dzīves pieredzes (nevis politiskās pieredzes) trūkuma dēļ radīja visvairāk problēmu.

V. Cielava, savukārt uzskata, ka dubultpilsonības aizliegums aizskar mūsu sabiedrotos.

J. Viļums jautā klātesošajiem, ja gadījumā Satversmē tiek izdarīti grozījumi, paredzot, ka prezidentu ievēl tauta, vai nevajadzētu kandidātiem noteikt prasību par augstākās kategorijas pielaidi valsts noslēpumam?

V. Zatlers norāda, ka jau tagad šāda prakse tiek pieņemta un visus Valsts prezidenta kandidātus iepriekš pārbauda Satversmes aizsardzības birojs. Šādas normas iekļaušana Satversmē ir lieka.

Satversmes 38. pants: *Valsts Prezidenta amats nav savienojams ar citu amatu. Ja par Valsts Prezidentu ievēlētā persona ir Saeimas loceklis, tad viņam jānoliek Saeimas locekļa pilnvaras.*

R. Balodis jautā referentei I. Jurčai, par nepieciešamību papildināt Satversmes 38. pantu?

I. Jurča atbild, ka amatu savienošana jautājumi ir problemātiski un tie būtu jārisina iespējams ar likumu vai Satversmes grozījumiem. Iemesls - prezidents samērā bieži tiek aicināts ārvalstu augstskolās vai starptautiskajās institūcijās lasīt lekcijas vai kā savādāk dalīties ar savu pieredzi un zināšanām, vienlaikus par to saņemot honorāru. Norāda, ka konkrētus priekšlikumus KNAB varēs formulēt tikai tad, kad šis jautājums būs izdiskutēts ar ekspertiem.

J. Pleps aicina izvairīties no pārmērīga normatīvisma.

A. Kārklīņa norāda, ka šis jautājums būtu jārisina Satversmei pakārtotajos normatīvajos aktos, nevis pašā Satversmē. Prezidentam nevajadzētu liegt lasīt lekcijas, ja vien lekciju lasīšana neizpaužas kā pastāvīga nodarbošanās, turklāt tas būtu jādara bez maksas.

J. Stepanenko jautā I. Jurčai, kāds ir normatīvais regulējums gadījumā, ja Valsts prezidents izīrē savu īpašumu, gūstot no tā peļņu?

I. Jurča atbild, ka likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteikts, ka Valsts prezidenta amata savienošana ar citu amatu nosaka Satversme. Toties Satversmes 38. pants nosaka, ka Valsts prezidenta amats nav savienojams ar citu amatu. Norāda, ka likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē, amats ietver arī pilnvarojuma izpildi, saimniecisko darbību un komercdarbību (kā individuālajam uzņēmumam). Līdz ar to Valsts prezidents nedrīkst izīrēt savu īpašumu un no tā gūt peļņu. Uzsver, ka jēdzienā „amats” neietilpst tie gadījumi, kad fiziska persona reģistrējas kā nodokļu maksātājs un kad fiziska persona iesniedz iedzīvotāju ienākumu deklarāciju, bet vienlaikus skaitās saimnieciskās darbības veicējs.

V. Zatlers norāda, ka diskusija ir „apmēram 95 procentus prom no prezidenta institūcijas un labi ja 5 procenti attiecas uz to”. Uzsver, ka praksē Valsts prezidentam savu amatu apvienot ar kādu citu amatu, piemēram, ārsta, nav iespējams. Var būt tādi gadījumi, kad prezidents nodarbojas ar publicistisku vai kādu citu radošu darbību, tomēr tie ir samērā reti gadījumi, ar sekundāru nozīmi. Izsaka šaubas vai šādas maznozīmīgas darbības sfēras ir lietderīgi regulēt normatīvi. Atzīmē, ka prezidentam praktiski katru mēnesi sanāk uzstāties kādā augstskolā. Šādas uzstāšanās ir jāuzskata par Valsts prezidenta amata pienākumu sastāvdaļu, nevis par pedagoģisku darbību, kura būtu normatīvi jāreglamentē un speciāli jāuzrauga. Izsaka priekšlikumu precizēt

normatīvo regulējumu, nosakot, ka prezidents nesaņem citu atalgojumu, kā vien prezidenta algu. Saistībā ar goda amatiem norāda, ka tie personai, tajā skaitā prezidentam, nedod nekādas priekšrocības, bet tikai uzliek pienākumu kalpot šīs konkrētās organizācijas prestižam. Tāpēc „ir pilnīgi muļķīgi šādus goda amatus kaut kādā veidā ierobežot mūsu likumos”.

A. Dravnieks piekrīt V. Zatleram, pauž viedokli, ka šo jautājumu regulēšana normatīvi ir lieka.

G. Kusiņš norāda, ka kopš Satversmes spēkā stāšanās, 38. pants nav grozīts. Pašlaik tas tiek interpretēts, ņemot vērā likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” normas. Tomēr, lai atklātu panta saturu, ir jānoskaidro ar kādu jēgu un saturu šī 38. panta redakcija tika izstrādāta un pieņemta Satversmes sapulcē. Izsaka šaubas, vai likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” normas izsmel visu 38. panta pirmā teikuma apjomu. Piekrīt, ka uzaicinājums prezidentam nolasīt lekciju automātiski nenozīmē, ka tas ir amats, tomēr ir arī tādi gadījumi, kad šāds piedāvājums jākvalificē kā amats.

V. Krūmiņa norāda, ka Valsts prezidenta amata nesavienojamības princips ir balstīts uz konstitucionālo funkciju pildīšanas nepārtrauktības ideju, ne tik daudz uz interešu konflikta novēršanas ideju. Valsts prezidents var veikt radošu darbu, kurš nav sistemātisks vai balstīts uz līgumattiecībām. Tāpat prezidentam nav ierobežojumu saņemt atlīdzību no sava īpašuma. Saistībā ar goda amatiem norāda, ka katrs gadījums ir jāvērtē atsevišķi. Nesaskata vajadzību pantā veikt izmaiņas.

J. Pleps norāda, ka viens no aspektiem, kas ir jāizvērtē ir jēdziens „Valsts prezidenta amats”, jo, iespējams, atsevišķas darbības ir ietvertas tieši šajā jēdzienā, nevis jēdzienā „cits amats”. Piekrīt G.Kusiņam, ka būtu jānoskaidro, ar kādu jēgu un saturu Satversmes sapulcē tika izstrādāta un pieņemta tieši šāda 38. panta pirmā teikuma redakcija. Šajā sakarā atzīmē, ka pirmo teikumu varētu interpretēt caur panta otro teikumu, proti, noskaidrot ar kādiem amatiem 1922. gadā bija iespējams savienot deputāta amatu. Atzīmē, ka Saeimas deputāti toreiz lielākoties strādāja divos amatos.

Satversmes 40. pants: Valsts Prezidents, uzņemoties amata pienākumus, Saeimas sēdē dod šādu svīnīgu solījumu: "Es zvēru, ka viss mans darbs būs veltīts Latvijas tautas labumam. Es darīšu visu, kas stāvēs manos spēkos, lai sekmētu Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību. Es turēšu svētus un ievērošu Latvijas Satversmi un valsts likumus. Pret visiem es izturēšos taisni un savus pienākumus izpildīšu pēc labākās apziņas.

A. Rodiņa pauž viedokli, ka Latvijā Valsts prezidentam vajadzētu noteikt konstitucionālo atbildību par zvēresta pārkāpšanu.

V. Cielava vērš klātesošo uzmanību uz zvēresta otro teikumu: “Es darīšu visu, kas stāvēs manos spēkos, lai sekmētu Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību”. Norāda, ka uzdevums rūpēties par valsts un iedzīvotāju labklājību, galvenokārt, ir Ministru kabineta un Ministru prezidenta uzdevums. Izsaka priekšlikumu par šī teikuma izslēgšanu no zvēresta teksta, kas samazinātu tos gadījumus, kad iedzīvotāji vēršas pie prezidenta ar lūgumiem palielināt pensijas, algas un veikt citus tamlīdzīgus uzlabojumus, kurus prezidents tiešā veidā nav tiesīgs īstenot.

A. Rodiņa atzīmē, ka Valsts prezidents ir vienīgā konstitucionālā institūcija, kas *expressis verbis* ir aicināta rūpēties par labklājību. Piekrīt, ka prezidentam nav tik lielu pilnvaru, lai tiešā veidā sekmētu valsts un iedzīvotāju labklājību. Tomēr apgalvojot, ka prezidentam nav nekādu iespēju veicināt labklājību ir nepareizi, prezidents to var darīt arī esošo pilnvaru apjomā.

R. Balodis piekrīt A. Rodiņai, ka prezidents arī esošo pilnvaru apjomā var veicināt valsts un iedzīvotāju labklājību. To spilgti pierādīja bijušais Valsts prezidents V. Zatlers 2009. gada 24. aprīlī sasaucot un vadot valdības ārkārtas sēdi, tādējādi piespiežot Ministru kabinetu īstenot nepieciešamās reformas starptautiskā aizdevuma saņemšanai.

V. Zatlers norāda, ka pie stabilas situācijas valstī, par labklājības pieaugumu atbild Ministru kabinets, un Valsts prezidenta solījumam gādāt par labklājību ir deklaratīva nozīme. Tomēr sevišķos gadījumos, kad Ministru kabinets nav spējīgs vai tam trūkst gribas izlemt kādu nozīmīgu, ar labklājību saistītu jautājumu, Valsts prezidentam saskaņā ar zvērestu ir pienākums rīkoties un izmantot savas pilnvaras, tajā skaitā sasaucot un vadot Ministru kabineta sēdi.

R. Balodis pasludina sēdi par slēgtu.

Deputātu darba grupas priekšsēdētājs R. Balodis

Deputātu darba grupas locekle J. Stepaņenko